

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SƏHIYYƏ NAZİRLİYİ

TƏSDİQ EDİRƏM

**Tədris və müalicə işləri üzrə
prorektor, prof. Sabir Əliyev**

RAZILAŞDIRILIB

**Tədris və Təhsildə keyfiyyət təminatı
şöbəsinin müdiri, dos. Kamandar Yaqubov**

QİDALANMA VƏ TİBBİ EKOLOGİYA KAFEDRASI

"050902 – İCTİMAİ SƏHIYYƏ" ixtisasının

**ƏTRAF MÜHİTİN SAĞLAMLIĞI-1
fənni üzrə**

SİLLABUS

BAKI – 2023

Sillabusun mündəricatı:

1. Fənnə dair qısa məlumat;
2. “Ətraf mühitin sağlamlığı-1” fənnin tədrisinin ixtisas üzrə məqsədi və hədəfləri;
3. “Ətraf mühitin sağlamlığı-1” fənninin tədrisinin nəticəsində formalaşan kompetensiyalar;
4. “Ətraf mühitin sağlamlığı-1” fənninin tədrisi üzrə olan mövzular (mövzu-təqvim planı);
5. Fənnin tədrisində istifadə ediləcək interaktiv tədris metodları;
6. Fənn üzrə ölçmə - qiymətləndirmə metodu;
7. Tələbələrin semestr ərzində fənn üzrə iş yükü
8. Metodiki təminat.

FƏNNİN TƏDRİS PLANI
(Fənnə dair qısa məlumat)

Fənnin kodu	Fənnin adı	Dərsin növü	Tədris olunduğu		AKTS
			Kurs	Semestr	
	Ətraf mühitin sağlamlığı-1	Məcburi	3	VI	5

Tədris dili
Azərbaycan
Rus

Fənni tədris edən müəllim(lər)
<ol style="list-style-type: none"> Dos. Fətullayeva S.F. Dos. Səmədov Ş.X. Dos. Abdullayeva A.A. Dos. Əli F.M. Dos. Qəniyeva Q.S. Ass. Kazımova V.M.

Fənnin ardıcılıq şərtləri
<p>Öncə tədrisi zəruri olan fənlər (Prerekvizit)</p> <ol style="list-style-type: none"> Gigiyena və ictimai ekologiya
<p>Özündən sonra tədrisini saxladığı fənlər</p> <ol style="list-style-type: none"> Ətraf mühitin sağlamlığı-2 Yaşayış məskənlərinin gigiyenası GEM-də təcrübə

Fənnin məqsədi
<p>sanitar-epidemioloji xidmət idarələrinin praktiki fəaliyyətinin elmi cəhətdən əsaslandırılması ilə yanaşı ətraf mühitin əsas amillərindən biri kimi atmosfer havasının və torpağın çirklənməsinin qarşısını almaq və onun aradan qaldırılması istiqamətində sağlamlaşdırıcı profilaktik tədbirlər və əhalinin xəstələnmələrinin öyrənilməsi və onun azaldılması sahəsində işlər aparmaq, göstərilən sahədə, yəni atmosfer havası və torpağın çirklənməsinin profilaktikası məqsədilə tədbirlər hazırlamaqla tövsiyələr verməyin təcrübə bacarıqlarını aşılamaqdır</p>

Fənnin məzmunu
<p>ətraf mühit amillərinin (hava, torpaq) insan sağlamlığına və əhalinin yaşayış tərzinə təsiri, havanın insan həyatında rolu, keyfiyyət göstəriciləri, çirklənmə mənbələri, təhlükələri, mühafizə tədbirləri, torpağın növləri, xarakteri, məskunlaşma və ərzaq təminatında rolu, kənar qarışıqlarla çirklənmə mənbələri, çirkləndiricilərin xüsusiyyətləri və təhlükələri, torpağın mühafizəsinə dair normativ və hüquq sənədlər, mühafizə tədbirləri, torpaq və atmosfer havasının mühafizəsi üzərində sanitariya nəzarəti; həmin amillərin kəmiyyət və keyfiyyətə dəyişməsinin insan orqanizminə göstərə biləcəyi mənfi təsirlərin qarşısını almaq üçün gigiyenik tədbirlər sistemi; kommunal gigiyena sahəsində çalışan sanitariya</p>

həkiminin vəzifə və fəaliyyəti, ətraf mühit və əhali sağlamlığının mühafizəsinə yönəldilmiş müasir dövlət qanunvericilik aktları, əsas normativ-texniki sənədləri, gigiyenik normativləri və qaydaları

Fənnin təlim nəticəsi	
BİLİK	<ol style="list-style-type: none"> 1. atmosfer havasının gigiyenik əhəmiyyəti və gigiyenik qiymətləndirmə meyarlarını bilir 2. müasir şəraitdə atmosfer havasının çirklənmə problemlərinin elmi təhlilini bilir 3. yaşayış yerləri havasının çirklənmə mənbələrini səciyyələndirməyin üsul və qaydalarını bilir 4. torpağın əsas çirklənmə mənbələrini ayırır 5. yaşayış məskənləri torpaqlarının sanitariya-gigiyenik cəhətcə qiymətləndirmə prinsiplərini bilir 6. tullantıların zərərsizləşdirilməsinə dair üsullarını istifadə edə bilir 7. torpağın kimyəvi, bakterioloji, toksikoloji təhlükəsizliyi bilir 8. yaşayış məskənləri torpaqlarının mühafizə prinsiplərini bilir 9. torpağın özü özünə təmizlənmə qabiliyyəti barədə məlumatları var 10. torpağın keyfiyyətini qiymətləndirmə meyarlarını və bu sahədə tədbirlər həyata keçirilməsinə yönəldilən yanaşmalarını bilir 11. atmosfer havası və torpağa dair SNvəQ-ın müddəalarını bilir
BACARIQ	<ol style="list-style-type: none"> 1. atmosfer havası və torpağın keyfiyyətini qiymətləndirir 2. bu məqsədlə laborator nümunələri götürülmək üçün stasionar və hərəkətli nəzarət mənbələrin seçir 3. fiziki-kimyəvi və bakterioloji müayinə üçün atmosfer havası və torpaqdan laborator nümunə götürür 4. laborator nəticələri normativ sənədlərinə müvafiq gigiyenik qiymətləndirir 5. sanitariya mühafizə zonaları ölçür 6. atmosfer havasını çirkləndirən lokal stasionar mənbə üçün tullantıların yol verilən səviyyəsini və onun hündürlüyünü hesablayır 7. məşəlti müşahidənin təşkil edir 8. atmosfer havasının kimyəvi tərkib göstəricilərini müayinə edir 9. torpağı çirkləndirə biləcək kimyəvi maddələrini gigiyenik normalaşdırır və təyin edir 10. torpaqdan müayinə götürür 11. torpaqda ekzogen kimyəvi maddələrin gigiyenik normalaşdırır və qiymətləndirir 12. zərərlik göstəricilərinə görə torpaqda kimyəvi maddələrin yol verilən konsentrasiyasının təyin edir və gigiyenik qiymətləndirir
DAVRANIŞ	<ol style="list-style-type: none"> 1. atmosfer havasının gigiyenik qiymətləndirir 2. atmosfer havasının keyfiyyət göstəricilərinin müəyyənləşdirir və qiymətləndirir 3. stasionar nöqtələrdən alınan məlumatlara əsasən atmosfer havasının çirklənmə vəziyyətini qiymətləndirir 4. sənaye müəssisələri üçün SMZ-ın təşkil edir 5. yaşayış məskənləri torpaqlarının səciyyəsi müəyyənləşdirir 6. torpağın təhlükəsizlik göstəricilərini müəyyən edir

7. sağlamlaşdırıcı tədbirlər həyata keçirir
8. atmosfer havası və torpağın mühafizəsinə dair maarifləndirmə tədbirlərini həyata keçirir

Mövzu təqvim planı	Mövzular	
	Həftə	Nəzəri təlim
1	Atmosfer havasının gigiyenik əhəmiyyəti. Atmosfer havası elminin inkişaf mərhələləri və problemin müasir aspektləri	Yaşayış məntəqələrində atmosfer havası çirklənmələrinin müşahidəsi sisteminin təşkili və gigiyenik qiymətləndirilməsi
2	Atmosfer havasının fiziki və bioloji amillərlə çirklənmə mənbələri, onların gigiyenik xarakteristikası	Stasionar nöqtələrdən alınan məlumatlara əsasən atmosfer havasının çirklənmə vəziyyətinin qiymətləndirilməsinə dair tələbələrin müstəqil işi
3	Atmosfer havasının fiziki və bioloji amillərlə çirklənməsinin havanın keyfiyyətinə təsiri və əhalinin sağlamlığının formalaşmasında rolu	Sənaye müəssisələrinin sanitariya mühafizə zonalarının (SMZ) təşkili
4	Atmosfer havasının kimyəvi amillərlə çirklənmə mənbələri, onların gigiyenik xarakteristikası	Sənaye müəssisələrinin sanitariya mühafizə zonalarının səciyyəsinin monitorinqi
5	Atmosfer havasının kimyəvi amillərlə çirklənməsinin havanın keyfiyyətinə təsiri və əhalinin sağlamlığının formalaşmasında rolu	Atmosfer havasının kimyəvi tərkibinin müayinəsi üçün hava nümunəsinin götürülmə və laboratoriyaya çatdırılma qaydaları
6	Yaşayış yerlərinin atmosfer havasının mühafizəsinə dair tədbirlərin formaları, həyata keçirilmə üsullarının müqayisəli xarakteristikası	Atmosfer havasını çirkləndirən lokal stasionar mənbələr üçün tullantıların yol verilən səviyyəsinin və tullantı borusunun hündürlüyünün hesablanması. Tələbələrin müstəqil işi
7	Yaşayış yerlərinin atmosfer havasının mühafizəsinə dair tədbirlərin formaları, həyata keçirilmə üsullarının müqayisəli xarakteristikası	Atmosfer havasını çirkləndirmə mənbəyi olan sənaye obyektlərinin sanitariya müayinəsi
8	Torpaq gigiyenası elminin inkişaf tarixi. Torpağın əsas xassələrini və tərkibini xarakterizə edən göstəricilər	Aralıq qiymətləndirmə
9	Torpağın gigiyenik əhəmiyyəti	Torpağı ekzogen kimyəvi maddələrlə çirkləndirən mənbələrin gigiyenik səciyyələndirilməsi

10	Torpağın mineral və üzvi tərkibinə təsir edən amillər	Torpaqda ekzogen kimyəvi maddələrin gigiyenik normalaşdırılmasına metodik yanaşmalar
11	Torpağın əhali sağlamlığına və həyat tərzinə təsiri. Onun endemik və epidemik xəstəliklərin yayılmasında rolu və profilaktikası	Torpaq nümunələrinin götürülməsi və müayinəyə hazırlanması
12	Torpağı çirkləndirən mənbələr, onların gigiyenik xarakteristikası	Torpaqda kimyəvi maddələrin əsas zərərlik göstəricilərinə görə yol verilən konsentrasiyasının təyini
13	Torpağın sanitariya vəziyyətini əks etdirən göstəricilər və onların gigiyenik əhəmiyyəti	
14	Torpağın sanitariya mühafizəsi sahəsində tədbirlər	Torpağın sanitariya vəziyyətinin gigiyenik qiymətləndirilməsi
15	Torpağın sanitariya mühafizəsi sahəsində tədbirlər	Yekun məşğələ

Fənnin tədrisində istifadə ediləcək interaktiv tədris metodları	<ul style="list-style-type: none"> - müəhazirə, seminar, praktiki tapşırıqlar; - təqdimat və müzakirə, debatlar; Quizz, Kahoot; - video müəhazirələr; - araşdırma-tədqiqat; layihə, qrup qiymətləndirməsi; - kiçik qruplarda iş (teamwork), işgüzar oyunlar; - xüsusi nümunələrin (case-study) öyrənilməsi və təhlili; - qrup işlərin yazılması və test tapşırıqların yerinə yetirilməsi - laboratorida iş (orqanoleptik, fiziki-kimyəvi müayinə)
--	---

Ölçmə - qiymətləndirmə	Qiymətləndirmə üsulları	Qiymət (bal)
	İmtahan (final)	50
	Cari qiymətləndirmə (aralıq kollokvium)	30
	Davamiyyətə görə qiymətləndirmə	10
	Sərbəst iş (Tələbələrin qrup layihəsi)	10
	CƏMI	100

Fənn üzrə semestr ərzində (imtahana qədər və imtahanda) tələbənin topladığı balın yekun miqdarına görə onun fənn üzrə biliyinin qiymətləndirilməsi	51 baldan aşağı olduqda	“qeyri-kafi”	F
	51-60 bal	“qənaətbəxş”	E
	61-70 bal	“kafi”	D
	71-80 bal	“yaxşı”	C
	81-90 bal	“çox yaxşı”	B
	91-100 bal	“əla”	A

Semestr üzrə iş yükü				
	Fəaliyyət	Sayı	Müddət (saat)	Cəmi iş yükü (saat)
	Cari qiymətləndirmə (kollokvium)	1	1	1
	Semestr imtahanı	1	1	1
	Mühazirə dərsləri	15	2	30
	Laboratoriya (praktik) dərsləri	15	2	30
	Sərbəst hazırlıq			88
	Cəmi iş yükü			150

Təvsiyyə olunan ədəbiyyat	<ol style="list-style-type: none"> 1. К.И. Акулов, К.А. Буштуева. Коммунальная гигиена, Москва, 1986 2. Е.И. Гончарук. Коммунальная гигиена, Москва, 2006 3. М.Г. Керимова, А.М. Мамедов, С.А. Ахмедова. Гигиена атмосферного воздуха. Баку, 1990 4. Е.И. Гончарук, Р.Д. Габович, В.А. Рудейко и др. Руководство к лабораторным занятиям по коммунальной гигиене, Москва, 1982 5. Е.И. Гончарук, Р.Д. Габович, С.И. Гаркавый, В.А. Рудейко, И.И. Ткаченко и др. Руководство к лабораторным занятиям по коммунальной гигиене, Москва, 1990 6. Гигиена XXI века. Под ред. Г.И. Румянцева. М. 2001
----------------------------------	---

7. Gıgiyena. M.A. Kazımovun redaktorluđu altında. Bakı 2005.
8. Гигиена жилых и общественных зданий, планировки и застройки населенных мест. Методические указания к практическим занятиям по коммунальной гигиене. Ленинград, 1990
9. Марданлы Ф.А. Гигиенические аспекты формирования сочетанного действия химических загрязнителей атмосферы и шума крупного промышленного города. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора медицинских наук. Баку, 1992
10. Биологическое действие и гигиеническое значение атмосферных загрязнений (под ред. В.А. Рязанова, М.С. Гольдберга). Москва. «Медицина», 1966
11. Соколов С.М. Гигиенические основы воздухоохраных мероприятий в условиях многокомпонентного загрязнения атмосферы выбросами теплоэлектростанций. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора медицинских наук. Киев, 1990
12. Гусейнова Ф.Г. Гигиеническая оценка химического и радиационного загрязнения почвы прилегающих к нефтяным промыслам территорий и влияния их на здоровье населения. Автореферат на соискание ученой степени кандидата медицинских наук. Баку, 2001.
13. Алиев М.Г. Оценка эффективности сооружений малой канализации по дегельминтезации хозяйственно-бытовых стоков и их влияние на интенсивность эпидемического процесса в очагах гельминтозов в условиях пригородной зоны (Бакинская Агломерация). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата медицинских наук. Баку, 1992.
14. Касимов М.С. Вопросы рекреационного обеспечения населения Апшеронского полуострова. Баку, «Гисмет», 2007
15. СТ 233337 «Шум. Методы измерения шума на селитебной территории и в помещениях жилых и общественных зданий»
16. Ахмедова С.А. Гигиеническая значимость преморбидных состояний и показателей здоровья при формировании мониторинга за атмосферным воздухом города Баку. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора медицинских наук. Баку, 2011

İMZALAYANLAR:

1. Kafedra müdiri:

2. Fənni tədris edən müəllimlər: